

Tartu Ülikool

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Haridusteaduste instituut

Haridusteadus (humanitaarsed) õppekava

Stina Pihlak

KIRJANDUSE KASUTAMINE II KOOLIASTMES INGLISE KEELE KUI VÕÕRKEELE
TUNNIS

bakalaureusetöö

Juhendaja: Tiia Krass, magister

Läbiv pealkiri: Kirjanduse kasutamine inglise keele tunnis

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Tiia Krass, magister

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Kristi Kõiv, PhD

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2012

KIRJANDUSE KASUTAMINE II KOOLIASTME INGLISE KEELE KUI VÕÕRKEELE TUNNIS

RESÜMEE

Kirjandus on teabe allikas, mis võimaldab arendada erinevaid osaoskusi, rääkida väärtustest ja vöörastest kultuuridest. Kirjanduslikud tekstid on harivad ja motiveerivad, suunates lugema, mõtlema ja arutlema. Samuti on kirjanduslikud tekstid mitmekölgseks allikaks erinevat tüüpi õpitegevuste rakendamiseks, mis on heaks vahelduseks nii õpetajale kui õpilastele ning muudavad õppimise aktiivsemaks, tuues klassiruumi akadeemilisse õhkkonda põnevust.

Et uurida II kooliastme õpetajate ja õpilaste suhtumist kirjanduslike tekstide kasutamisse inglise keele tunnis, koostati kaks ankeeti. Küsimustike abiga viidi uurimus läbi kokku kümnnes Tallinna, Tartu ja Viljandi koolis. Kvantitatiivses uurimuses osales 37 õpetajat ja 169 õpilast.

Selgus, et õpetajad peavad kirjanduse kasutamist inglise keele tunnis vajalikuks, kuid ei rakenda seda meetodit väga tihti. Kirjanduslikud materjalid on kaasatud inglise keele tundi eelkõige keeleoskuse, arutlus- ja analüüsioskuse ning teksti arendamise eesmärgil.

Märksõnad: kirjandus, keeleõpe, inglise keel

USING LITERATURE IN ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN SCHOOL STAGE II

RESUME

Literature is an essential source for information which gives an opportunity to develop four language skills, teach values and other cultures. Literary texts are educational and motivational, guiding one to read, think and reason. Literature is also a good source for using different types of learning activities which makes learning more active and brings excitement into an academic classroom.

To find out what teachers and students in the second school stage think about literary texts in the English classroom, two questionnaires were compiled. The survey was conducted in ten schools from Tallinn, Tartu and Viljandi. Altogether 37 teachers and 169 students from the second school stage participated in the research.

The results showed that teachers are of the opinion that using literature in the English lesson is necessary, but they do not use this technique very often. Primary reasons for involving literary materials in the English lesson are developing both linguistic and reasoning skills as well as improving students' understanding of a text.

Keywords: literature, language teaching, English

SISUKORD

RESÜMEE	2
RESUME.....	2
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS.....	6
Kirjanduse olulisus	7
Kirjanduslikud tekstid keeleõppes.....	7
Kirjanduse keeleõppes kasutamise eelised ja probleemid	8
<i>Eelised.</i>	8
<i>Probleemid.</i>	9
Erinevate osaoskuste arendamine kirjanduse kaudu	10
Väärtuse kujundamine kirjanduse kaudu.....	12
Erinevad kirjandusliigid keeleõppes	13
Kirjanduskatkete valikuprintsiibid	14
<i>Lingvistiline aspekt.</i>	14
<i>Kultuuriline aspekt.</i>	14
<i>Pikkus.</i>	14
<i>Pedagoogliline aspekt.</i>	14
<i>Žanriline aspekt.</i>	15
<i>Klassikaline aspekt.</i>	15
<i>Klassikaline ja kaasaegne kirjandus.</i>	15
Ülesannete valik kirjandustekstide puhul	16
<i>BIB – book in a bag model (Raamat kotis).</i>	17
<i>Literature Circles (Kirjandusringikesed).</i>	17
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.</i>	18
METOODIKA.....	19
Valim.....	19
Mõõtevahend.....	21
Protseduur.....	22
TULEMUSED.....	23
Kirjanduse kasutamise vajalikkus ja sagedus inglise keele tunnis	23

Kirjanduse kasutamise eesmärgid inglise keele tunnis.....	24
Osaoskuste ja oskuste arendamine ning väärtuste kujundamine kirjanduse kaudu.....	25
Erinevate kirjanduslike allikate kasutamine	27
Eelistatud kirjandusliigid inglise keele tunnis	27
Eelistatud õpitegevused kirjandustekstide käsitlemisel.....	28
ARUTELU	29
TÄNUSÕNAD	33
AUTORSUSE KINNITUS.....	33
KASUTATUD KIRJANDUS	34
Lisa 1. Õpetajate küsimustik	
Lisa 2. Õpilaste küsimustik	

SISSEJUHATUS

Autentse kirjanduse kasutamine keeleõppes on motiveeriv ja arendav. Kirjandus on suurepärane allikas, mille kaudu saab arendada kultuurilisi teadmisi ja samal ajal kasvatada empaatiavõimet, tolerantsust elu mitmekesisuse vastu ning emotsionaalset intelligentsust. (Ghosn, 2002) Kirjanduslikud tekstid pakuvad inimesele võimaluse mitmekülseks arenguks. Littlewoodi (2000) järgi iseloomustab kirjanduslikku teksti keelestruktuuride ja omapäraste stiilivõtete varieeruvus, teksti sisu ja autori kujutlusi sümbolite kaudu edastav keelekasutus.

Kirjanduslikud tekstid aitavad õpilastel mõista kultuuripärandit, erinevaid maailmavaateid ja õpetavad, kuidas keelt kasutada. Põhikooli riiklik õppekava (2011) rõhutab, et võõrkeele õpetamisel on oluline arendada suhtluspädevust, mida tehakse läbi nelja osaõppe õpetamise: lugemise, kirjutamise, kuulamise ja kõnelemise. Põhikooli õppekava järgi tuleks arendada võõrkeele õpetamisel õpilase arusaamist maailmast ja erinevatest kultuuridest, seejuures peaks õpe olema paindlik.

Käesolev uurimustöö kajastab samuti kõiki eelnimetatud aspekte ja annab mõista, et kirjandus on keeletunnis üheks väga kasulikuks valdkonnaks ja vahendiks, mida inglise keele tunnis rakendada. Kirjanduse kasutamist inglise keele tunnis on vaja uurida, et teada saada, kas II kooliastmes õpetajad kasutavad käesoleval ajal kirjandust. Kuna II kooliastmes kirjanduse osatähtsust inglise keele tunnis siiani veel uuritud ei ole, siis oligi antud uurimustöö eesmärgiks teada saada, milline on II kooliastme inglise keele õpetajate ja õpilaste suhtumine kirjanduslike tekstide kasutamisse inglise keele tunnis. Empiirilise uurimuse läbiviimiseks anketeeriti II kooliastme õpetajaid ja õpilasi, et selgitada välja kas kirjandust inglise keele tundides rakendatakse.

Kirjanduse kasutamist inglise keele tunnis on eelnevalt uurinud Tartu Ülikooli Narva Kolledži üliõpilane Kristi Võhmar ja Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna inglise keele ja kirjanduse lektor Tiia Krass. 2001. aastal kirjutas Tiia Krass magistritöö teemal „Kirjandus keeleõppes“ ja koostas õppevahendi „Selections from English classics“. 2006. aastal kirjutas Kristi Võhmar inglisekeelse bakalaureusetöö „Using authentic literature in teaching English as a foreign language“.

Kirjanduse olulisus

Kirjandus on väärtuslik autentne materjal, mis pakub võimalusi kultuuriliseks, keeleliseks ja personaalseks rikastumiseks (Collie & Slater, 2006). Kirjandus on hea allikas väärtuskasvatusele, sest käsitleb inimeste põhimõtteid ja hoiakuid läbi aegade. Pöder, Sutrop ja Valk (2009) märgivad, et „tänapäevase väärtuskasvatuse ülesandeks on aidata õpilasel kujuneda väärtuseliselt dünaamiliseks isikuks“ (lk 11). Viimased toovad välja, et näiteks kirjandusteoste lugemine annab võimaluse õpilasel asetada end erinevatesse olukordadesse ja ette kujutada, kuidas teised inimesed maailma tunnetavad, arendades seeläbi empaatiavõimet.

Savvidou (2004) arvates on kirjanduse kasutamine oluline ja kasulik õpilaste keelelise arengu seisukohast. Võõrkeeleeõpetajate peamine mure on see, kuidas aidata õpilastel saavutada kommunikatiivset kompetentsust ja seetõttu süvenevad paljud õpetajad just keeleõpetuslikesse küsimustesse. Brumfiti (2000) järgi võib kirjandus pakkuda tõeliselt mõtestatud keeleõpet. Kirjanduslikud tekstid, mis arendavad kirjanduslikku kompetentsust, motiveerivad keelelist aktiivsust. McKay (2000) märgib, et kirjandus pakub võõrkeeletundides mitmeid eeliseid, sest see võib olla kasulik õpilaste keeleliste teadmiste arendamisel, motiveerib õpilasi tekstiga suhestuma, suurendades seeläbi nende lugemisoskust.

Üheks heaks põhjuseks kirjanduse kasutamiseks tunnis on see, et kirjanduse võimaldab õpetada kultuuri. Väidetakse, et kirjandus aitab mõista võõraid kultuure selgemini. (Brumfit & Carter, 2000) McKay (2000) lisab, et võõra kultuuri uurimine võib parandada õpilaste arusaamu erinevatest kultuuridest ja tavadest ja toetada nende endi loovkirjutamist.

Mida enam õpetaja tunnis kirjandusele tähelepanu pöörab, erinevaid kirjandusliike kasutab ja kirjanduse abil õpilastega töötab, tehes seda huvitavalt ning intrigeerivalt, seda enam kasvab ka õpilaste huvi antud õppemeetodi ja kirjanduse erinevate vormide vastu. Kui õpetaja annab võimaluse paljude erinevate žanritega tutvuda, siis on tõenäoline, et iga õpilane leiab enda jaoks midagi huvipakkuvat. (Brumfit, 2000)

Kirjanduslikud tekstid keeleõppes

Kingisepp ja Sõrmus (2000, lk 7) väidavad, et „keelte õpetamine ja õppimine on aegade jooksul palju muutunud, sest põhjused keelte õppimiseks on olnud periooditi erinevad.“ Maley ja Duff'i (2007) sõnul oli 1990-ndatel kirjanduslike tekstide keeleõppes kasutamise idee suhteliselt uus. Täna on see mõte üldiselt rohkem aktsepteeritud. Nende järgi on

kirjanduse kasutamine õigustatud kolmel peamisel põhjusel: õpilaste lingvistilise, kultuurilise ja personaalse arengu soodustamiseks. Ka Brumfit ja Carter (2000) toetavad lingvistilist ja kultuurilist põhjendust, kuid lisaks mainivad ka kirjanduslikku, metodoloogilist ning motivatsioonilist kompetentsi.

Maley ja Duff'i (2007) sõnul pakuvad kirjanduslikud tekstid lingvistiliselt ehtsate, erinevate raskusastmetega tekste. Nii saab tutvustada õpilastele kirjanduse tõelist rikkust, mille kaudu on võimalik sõnavara omandandada, keeletunnetust arendada, erinevaid süntaksi mudeleid kasutada ja õppida sidusat teksti kirjutama. Hismanoglu (2005) arvates on tänapäeval kirjanduse kasutamine üheks tähtsaks osaks elementaarsete keeleliste osaoskuste ja erinevate keelevaldkondade õpetamiseks.

Maley ja Duff (2007) väidavad, et kirjanduslikud tekstid on mõnes mõttes nagu „sõiduk“ kultuurini, me saame aimu kultuuri(de)st kirjanduse abil. Tegevuspaigad, tegelaste iseloomustused, erinevad situatsioonid ja oletused, mida kirjanduslikud tekstid kehastavad, annavad mitmeid võimalusi teadlikkuse tõstatamiseks inimeste „erinevustest“ ning tolerantsuse ja mõistmise arendamiseks. Collie ja Slater (2006) märgivad, et kirjandus ütleb ka midagi inimlike põhiküsimuste kohta, kirjanduslik teos suudab ületada nii aja kui ka kultuuri ja kõneleb otse lugejaga. Kirjanduse asjakohasus muutub aja möödudes, kuid kaob harva täielikult.

Kirjanduses on mõju ja emotsiooni, mis aitab õpilasi kaasata õppeprotsessi personaalsemalt. Kirjanduslikud tekstid on üldiselt motiveerivamad ja nauditavamad, kui paljud teised tekstid, millega õpilased tööd peavad tegema. Õpilane, kes on tegelnud mõne kirjandusliku tekstiga, on üldjuhul õppinud, kuidas kriitiliselt, kaastundlikult ja loovalt lugeda. (Maley & Duff, 2007)

Kirjanduse keeleõppes kasutamise eelised ja probleemid

Eelised. Kirjandus annab inimesele võimaluse tutvuda erinevate kultuuride ja inimloomustega. Kirjandus loob paberile selle maailma, milles elati kümneid või sadu aastaid tagasi. Ta aitab inimesel areneda tervikuna, avardades silmaringi ja õpetades erinevaid osaoskusi, millega tänu kirjandusele tullakse paremini toime. Kirjandus annab võimaluse põgeneda igapäeva elust ja lasta oma kujutlusvõimel lennata nii kõrgele ja kaugele kui tahes.

Kirjanduse kasutamise eeliseid keeleõppe tunnis on mitmeid. Collie ja Slater (2006) toovad kirjanduse kasutamiseks ühe peamise põhjusena välja kirjanduse küllusliku ja äärmuslikult varieeruva materjalide terviklikkuse. Clandfield (s.a.) ja Ghosn (2002) mainivad järgmisi eeliseid:

- Kirjandus on autentne materjal. Tegeledes autentsete materjalidega, ehk muutmata keelekasutusega materjalidega, arendatakse õpilastel oskusi, mida nad saavad kasutada ka väljaspool klassiruumi. Autentsed materjalid loovad tähendusliku keskkonna keele õppimiseks, sest just noorematele õpilastele meeldivad jutud.
- Kirjandus julgustab õpilasi suhtlema ja diskuteerima. Kirjanduslikud tekstid pakuvad tihti võimalust tähenduste üle arutleda, tundeid või arvamusi jagada.
- Kirjandus avardab ja arendab keeleteadmisi. Erinevate keelendite ja väljendite kasutamine kirjanduslikes tekstides arendab õpilaste sõnavara. Kirjandus pakub loomulikku keelt ning edendab sõnavara arengut kontekstis.
- Kirjandus harib inimest. Õpetajad julgustavad õpilasi ilmutama suhtumist kirjanduslikes tekstides kajastuvate väärtuste kohta. Need väärtused ja hoiakud on seoses maailmaga väljaspool klassiruumi. Kirjandus arendab ka akadeemilisi- ja mõtlemisoskusi. Kirjandus aitab samuti kaasa lapse emotsionaalsele arengule, edendades positiivset suhtumist teistesse inimestesse ja kultuuridesse.
- Kirjandus on motiveeriv. Kirjandusel on kõrge staatus paljudes kultuurides ja maades, seega võivad õpilased tunda tõelist uhkust enese üle, kui mõistavad mõnda kõrgelt hinnatud kirjandustükki. Samuti on kirjandus huvitavam kui tekstid, mida võib leida õpikutest.
- Maley ja Duff'i (2007) sõnul on kirjanduse kasutamiseks üks oluline põhjuseks ka mitmetõlgendavus, sest tõenäoliselt ei suuda kaks erinevat lugejat interpreteerida ühte teksti ühesuguselt.

Probleemid. Õige kirjandusteose valimine on õpetajatele raske ja sageli aeganõudev. Probleemiks võib olla ka õpetajate vähene ettevalmistus, mille tõttu ei tunne õpetajad end enesekindlalt uute õppemeetodite kasutamisel. Tihti tuleb ette mitmesuguseid küsimusi. Kas see on sobilik lastele, keda õpetatakse? Kas nad oleksid huvitatud sellisest tekstist?

Maley ja Duff (2007) toovad välja viis enamlevinud takistust, mis kirjanduse kasutamisel ette võivad tulla. Nendeks on lingvistiline keerukus, teksti liigne pikkus, kultuurikonteksti keerukus/sobivus, viitamisprobleemid, kontseptsiooniline keerukus. Kirjanduslike tekstide valikul tuleks alltoodud probleeme samuti arvesse võtta (vt ka lk 14).

- Lingvistilise keerukuse puhul viidatakse tihti liiga raskele sõnavarale või süntaktilisele raskusele. Teksti valikul tuleb arvestada õpilaste tekstimõistmise tasemega. Seda toonitavad ka Collie ja Slater (2006).
- Teksti liigne pikkus võib olla probleemiks. Lühikeste tekstidega on hea tunnis tegeleda, kuid nende tiheduse tõttu võib olla vahel pigem raskem töödelda. Pikemad tekstid aga võivad pakkuda lugejale rohkem detailidesse laskumist, kordamist, tegelaste ja süžee arenemist.
- Võib juhtuda, et mõni tekst on orienteeritud vaid ühele „kultuurile“ ja on raskestimõistetav lugejale teisest kultuurist. Kultuurilisi erinevusi tuleks kasutada pigem uurimis- ja õppimisvõimalustena.
- Tekstid, mis sisaldavad tihedalt viiteid, ei ole kindlasti sobilikud koolitunnis kasutamiseks, kuna võivad häirida keskendumist ja viia mõtted mujale.
- Kontseptsiooniline keerukus vihjab ideede raskusele, mida tekst endas kannab. Vahel võib pealtnäha keeleliselt lihtne tekst olla väga keerukate ideedega, seetõttu tuleks hoolikalt enne kaaluda, kuidas või kas sellist teksti tunnis kasutada (Maley & Duff, 2007).

Kui õpetajal on raskusi kirjanduslike tekstide hulgast parima valimisega, võib ta tunnis välja jagada kolm kuni neli lühikokkuvõtet erinevatest teostest ja seejärel võivad õpilased ise valida, millist teksti nad tahavad põhjalikumalt lugeda. See teos/raamat, mis jääb teiseks, võib olla järgmine, millega tegeldakse. Kui kirjandusteos omab õpilaste jaoks mingit tähendust ja on nauditav, siis on lugemisel suurema tõenäosusega kestev kasulik mõju õpilaste lingvistilistele ning kultuurilistele teadmistele. (Collie & Slater, 2006)

Erinevate osaoskuste arendamine kirjanduse kaudu

Kirjandus mängib olulist rolli nelja osaoskuse ehk lugemise, kirjutamise, kõnelemise ja kuulamise õpetamisel (Cabrera & Bazo, 2002; Hismanoglu, 2005; Kärtner, 2000).

Kirjanduse kasutamisel keeletunnis ei tohiks osaoskusi õpetada üksteisest eraldiseisvatena, vaid tuleks neid omavahel integreerida, nagu soovitab Hismanoglu (2005). Et kõiki osaoskusi on võimalik omavahel kombineerida, muudab see õppimise veelgi efektiivsemaks.

Kärtneri (2000a) järgi on „lugemine keeleõppe lahutamatu osa“ (lk 36). Võõrkeelsete tekstide kaudu on võimalik õppida keelt ehk arendada sõnavara ja tutvuda erinevate väljenditega. Brumfit (2000) ütleb, et lugemine on kõige autonoomsem ja individuaalsem võime keeleõppes ja kirjandus pakub rikkaid ning kütkestavaid materjale lugemiseks. Ta märgib, et kirjandus annab igale lugejale võimaluse näha ja mõista teksti erinevalt, leida teosest tähendusi, mida keegi teine veel ei ole märganud.

Võõrkeeles kõnelemine annab õpilastele juurde enesekindlust väljendamaks end julgelt ka teistes keeltes peale emakeele. Tihti aga puuduvad vajalikud võõrkeelsed vestluskogemused, et olla suheldes piisavalt enesekindlad. Sel põhjusel võiks õpetaja kasutada tunnis kirjandust, et koos õpilastega arutleda kirjatüki üle õpitavas võõrkeeles (inglise keeles). (Kärtner 2000b) Kõnelemise arendamiseks võib kasutada laule ja luuletusi. Need aitavad paremini omandada inglise keele hääldust, rütmi ja intonatsiooni. On oluline, et õpilastele loodaks mõjuv põhjus rääkimiseks ja eneseväljendamiseks, toovad välja Cabrera ja Bazo (2002).

Kirjutamine võib olla mõne lapse jaoks väga meeldiv ajaviide, kuid on ka neid, kes seda nii väga ei naudi. Kirjutamissülesanded peavad olema õpilastele nii ea- kui jõukohased ja väga tähtis on kirjutada just keeletunnis, kuna seal on õpilastel võimalus loota õpetaja abile. (Kärtner, 2000c) Palju oleneb ka teemast, millest kirjutatakse. Alustamiseks sobivad hästi mõne kirjandusteose algus või lõik, mida õpilased võiksid edasi arendada. Maley ja Duff (2007) toovad näitena välja ülesande, kus õpetaja jagab välja lühikese teksti (12 rida on piisav) ja palub õpilastel seda lugeda ning välja kirjutada tähtsamad ja huvitavamad sõnad. Seejärel korjab õpetaja tekstid ära ja õpilastel on ülesanne moodustada väljakirjutatud sõnade abil uus tekst. Cabrera ja Bazo (2002) märgivad, et kirjutamisülesannete kontrollimisel tuleks õpetajal silmas pidada, et üleni punane märkustega töö võib edaspidi kujuneda tõeliseks takistuseks ja õpilase motivatsiooni hävitada. Võimalusel tuleks julgustada õpilasi ise oma vigu parandama.

Võõrkeele tunnis on ka kuulamisoskuse arendamine väga oluline. Paljud õpilased omandavad keelt kuulates ja meelde jättes. Kuulamisoskust saab ideaalselt arendada laulude või õpilastele huvitavate kirjanduslike tekstide kaudu. Maley ja Duff (2007) mainivad, et

mõnda kirjandusliiki peab lihtsalt kuulma, et seda tõeliselt hinnata. Mõne väga tuntud teksti kuulamine võib anda õpilasele palju rikkalikuma kogemuse kui vaid selle lugemine. Cabrera ja Bazo (2002) räägivad, et kuulamisoskus on tavaliselt lastele kõige raskem, kuna nad võivad tunda ebavajalikku survet mõista igat sõna. Nad toonitavad, et kuulamise puhul peab õpetaja andma õpilastele aega kuulamisülesandega tutvumiseks ja ülesande ajal on oluline, et õpilased saaksid keskenduda sõnumile. Hea oleks, kui õpilastele antakse võimalus kuulata ülesannet mitu korda, sest kõik õpilased ei pruugi esimese korraga vastuseid kätte saada ja seega võib kaduda motivatsioon.

Väärtuse kujundamine kirjanduse kaudu

Nii nagu Marchant ja Womack (2010) oma artiklis väidavad, on kirjandus laialt seotud ühiskonnaõpetuse ja väärtuste kujundamisega. Peaaegu igas kirjandusteoses käsitletakse mõnd ühiskondlikku või sotsiaalset probleemi, mida püütakse ka lahendada. Tänu kirjandusteostes kohatule ja õpitule oskavad õpilased ehk igapäevaolukordadega paremini toime tulla ja neid edukamalt lahendada.

Et haridus ei oleks pelgalt teadmiste andmine vaid ka isiksuse kasvatamine üldisemas mõttes, peaks kool andma edasi ka väärtusi. Olulised on kooli enda väärtused, mida tahetakse õpilasteni viia. Väärtuskasvatuslik lähenemine peaks olema selline, kus õpilased ise aktiivselt väärtustega suhestuvad ja neid omandavad. (Pöder et al., 2009) Üheks heaks mooduseks väärtuskasvatuse arendamisel on raamatute lugemine. Tähtis on see, et on olemas raamatud, mis aitavad inimesel areneda ja kasvada. Raamatud, mis ärgitavad mõtlema oma vaadete ja uskumuste üle, võivad isegi muuta õpilaste ümbruskonnas loodud standardeid. (Developing character, 2002) Kui raamatuid arutatakse õpetaja suunamisel ja abistamisel, siis on väärtuskasvatuslikud teemad klassiruumis väga olulised.

Kirjandus aitab õpilastel näha väärtusi erinevate tegelaste silmade läbi või erinevate vaatenurkade alt – see aitab arendada kriitilist mõtlemist ja ka ühiskonnataju. Ennise (1991) sõnul tähendab kriitiline mõtlemine laiemalt põhjendatud kaalutletud mõtlemist, mis on fookuseeritud otsustusele, mida uskuda või teha. See definitsioon ei välista loomingulist mõtlemist. Loomingulise mõtlemise all on hüpoteeside formuleerimine, probleemidele ja küsimustele alternatiivsetel viisidel lähenemine. Mayfield (1991) usub, et kriitilise mõtlemise arenguprotsessis kõige olulisem on valmisolek õppida, mis tähendab, et inimene on valmis ütlema „Ma olen segaduses“ või „Ma ei tea“. Seega ei tähenda kriitiline mõtlemine seda, et on

olemas kõik vastused kõikidele küsimustele, vaid indu üllatamiseks, avastamiseks ja õppimiseks.

Erinevad kirjandusliigid keeleõppes

Õpilastele tuleb pakkuda võimalust saada aimu võimalikult erinevatest kirjandusžanritest (Brumfit, 2000). On oluline, et iga õpilane leiaks midagi enda jaoks, mis temale kõige rohkem sümpatiseerib, siis võib loota, et lapsed hakkavad tõeliselt kirjandust austama. Et igal õpilasel on oma vajadused, arusaamad ja ootused, mõistavad nad ka teksti või raamatut veidi erinevalt (Brumfit & Carter, 2000).

Hismanoglu (2005) toob välja luule, lühijutu ja novelli kasutamise eelised. Luule sillutab teed keeleoskuste õpetamise ja õppimiseni. Luule õppimine on kasulik, sest annab lugejale ettekujutuse erinevatest keelekasutustest, minnes kaugemale tavapärasest grammatika, süntaksi ja sõnavara kasutamisest. See äratab tundeid ja mõtteid südames ning meeles, tutvustab õpilastele kõnekujundeid, milleks on iroonia, personifikatsioon, metafoor jne. Luule arendab emotsionaalselt, kuna on üks efektiivsemaid ja võimsamaid kultuuri edasikandjaid.

Lühijutt on hea allikas, kus tegelased mängivad tõelisi ja sümboolseid tegevusi, mida inimesed viivad läbi oma igapäevaelus. Lühijuttude kasutamine on väga abistav tehnika, sest need on universaalsed, lühikesed ja koolitunnis hõlpsasti kasutatavad. Juttude kasutamisel saab õpetaja kergesti arendada ka diskussiooni, lugedes ette mõnd katkendit ja peatudes pöördelistel punktidel, õhutades õpilasi mõtlema, arutlema ning tegema ennustusi (Carter, 2000).

Hismanoglu (2005) ütleb, et novellide kasutamine on tehnika, millega saab õpetada peale lingvistilise süsteemi ka elu ja sihtkeele suhet. Novellid annavad aimu erinevatest kultuuridest ja inimgruppidest, tõstavad motivatsiooni lugeda autentset materjali, pakuvad võimalust õpilastele kasutada oma kujutlusvõimet, arendavad kriitilise mõtlemise oskust. Novell võimaldab õpilastel tajuda kirjapandu tegelikku mõeldut.

Siin välja toodud kolme erineva kirjandusliigi kasutamine ei tähenda, et nendega kirjandusliigid, mis keeletundi sobivad, piirduksid. Näiteks võib välja tuua ka näidendid, mis annavad õpilastele hea võimaluse harjutada kõnelemist inglise keeles, kuulata teiste õpilaste

hääldust ja intonatsiooni, mõelda kaasa tegelastega või keskenduda teose süžeele. Oluline on kindlaks teha need materjalid, mille kaudu antud õpilased kõige paremini toimivad ja õpivad.

Kirjanduskatkete valikuprintsiibid

Ülesanded ja õpitegevused on seotud tekstikatkenditega, aga et saaks erinevaid ülesandeid rakendada ning kirjandus täidaks oma eesmärgi, on oluline jälgida järgnevat kirjanduskatete valikuprintsiipi. Kirjanduslike tekstide valikul peaks õpetaja ära tundma eelkõige õpilaste vajadused ja arvestama nende keeletasemega (Brumfit & Carter, 2000; Collie & Slater, 2006; Hismanoglu, 2005).

Reid (2002) soovib lasta õpilastel endil valida kirjanduslikke tekste, sest noored õpivad seda, mis neid huvitab. Raamatud, mis suhestuvad õpilaste kogemustele, emotsioonide või unistustega, äratavad neis huvi ja võivad kutsuda esile tugevaid positiivseid reaktsioone (Collie & Slater, 2006; Hismanoglu, 2005). Lisaks toob Hismanoglu (2005) välja ka motiveerituse, huvid ja kultuurilise tausta, mida tuleb tekstide valikul arvestada.

Brumfiti (2000) toob välja kuus aspekti, mida tuleks kirjandusliku allika valikul silmas pidada:

Lingvistiline aspekt. Seda aspekti võib mõõta nii leksikaalsetel kui süntaktilistel tingimustel. Mõni tekst võib olla lingvistiliselt lihtne, kuid võib tõstatada tõelisi takistusi kirjanduslikes tingimustes.

Kultuuriline aspekt. Erinevad kirjanduslikud teosed võivad olla lähedased erinevate õpilaste kultuurilistele ja sotsiaalsetele ootustele. 19. sajandi kirjandus võib olla lihtsa lugeja jaoks kultuurilises mõttes lähemal kui mõni kaasaegne teos.

Pikkus. Oluline pedagoogiline faktor on tekstide pikkus. Tekstide valikul on tähtis, et säiliks mõtteline tervik. Krass (2001) väidab, et tekstide oskusliku lühendamisega, kui säilitatakse nende kontseptuaalne terviklikkus ja loogiline kulg, on võimalik ka pikemaid tekste keeletundi sobitada.

Pedagoogliline aspekt. Siin on võimalus siduda ühe autori teos mõne teise autori teosega, mis käsitleb sama teemat. Loetavaid raamatuid võib siduda ka mõne kindla kaasaegse sündmusega. Näiteks tegeleda klassiruumis Harry Potteri raamatutega, mis on tänapäeval

õpilaste hulgas väga populaarsed või nooremate õpilastega Karupoeg Puhhi raamatutega, milles leidub erinevaid õpetlikke jutte.

Žanriline aspekt. Kui on otsustatud tõeliselt lugemiskompetentsuse arendamise kasuks, siis ei saa taandada kirjandusteoste valikut vaid lühijuttudele või luuletustele. Mida rohkem erinevaid kirjandusliike käsitletakse, seda parem.

Klassikaline aspekt. Mõningad tekstid võivad olla õpilaste jaoks huvitavad ja seega ka motiveerivad, olgugi et nad ei pruugi olla tähtsad teistel põhjustel. Lugeses midagi meelepärast, võivad õpilased üle saada vastumeelsusest lugemise suhtes ja see aitaks neil kirjandusega paremini kohaneda.

Reid (2002) soovib tekstide valikul kirjanduse õpetamiseks jälgida järgmiseid põhimõtteid:

- Võimaldada valikut. Inimesed õpivad seda, mis neid huvitab. Kui on valik vaid kahe teksti vahel, siis on võimalik, et üks pakutavatest tekstidest on mõne õpilase huviorbiidis. Kui inimene ise midagi valib, siis on vähem tõenäoline, et ta tunnistab, et tahab sellest loobuda.
- Soovitada kirjandust, mis ei ole liiga pikk ega keeruline ja mis vastab õpilaste intellektuaalsele ja vanuse tasemele. Õpilaste valiku puhul tuleks õpetajal neid suunata ja aidata, juhul kui võetakse ette mõni liialt keerukas tekst.
- Jälgida kultuurilisi eelistusi ja individuaalseid erinevusi. Erinevad inimesed ei mõista kõike üheselt, seega tuleks vajaduse korral jagada selgitusi.

Klassikaline ja kaasaegne kirjandus. Noortele pakub kirjandus võimaluse tutvuda erinevate autorite, stiilide ja žanritega. Kirjandus aitab õpilastel mõista, kuidas on inimesed elanud kümneid või sadu aastaid varem. Õpilased saavad kujutlusvõime abil võrrelda erinevate perioodide eluolusid, inimeste uskumusi ning veendumusi ja arutleda, kuivõrd on need muutunud. Samuti võib leida erinevaid väärtusi nii klassikalisest kui kaasaegsest kirjandusest, sest paljud väärtused on universaalsed.

Youssef (2010) tõdeb, et tõeline katsumus on tuua 21. sajandi õpilased silmitsi tekstidega, mis on näiteks mitmeid sajandeid vanad. Õpilaste jaoks on kõige raskem tegelda tekstidega, milles sisalduvad vanad väljendid ja sõnad, mille tähendust ei tunta. Kuid ka selliste tekstidega tutvumine on oluline, et õpilased saaksid aimu erinevatest perioodidest ning

tollasest keelekasutusest. Youssef toob välja kolme sammu mudeli, mille kaudu saab õpilastele edukalt õpetada ka klassikalist kirjandust. Antud mudel hõlmab kolme etappi: lähenemist, teema asjakohasust ja rakendamist.

Lähenemine on oluline, sest siin saavad õpilased mõista seda, mida antud tekst tahab öelda. See on alguspunktiks konkreetse materjaliga töötamisel. Teema asjakohasus on oluline, sest teosed, millega õpilased end rohkem suhestavad, omavad nende jaoks mingit tähendust. Tekstid, millega õpilased saavad end siduda kas kogemuste või teemade kaudu, on neile rohkem lähedased ja nendega tegeldakse meelepärasemalt. Rakendamise etapis on oluline aidata õpilastel olla osa oma õppimise ja teostuse hindamisel. Selles etapis on tähtis õpilaste enda ära tundmine, seostamine antud teemadega, autori mõtete või käitumiste mõistmine, diskussioonide tekkimine. (Youssef, 2010)

Ülesannete valik kirjandustekstide puhul

Carter (2000) soovitab, et kui on vähegi võimalik, tuleks õpetajatel leida viise keele ja kirjanduse õpetamise integreerimiseks. Keeleõppe strateegiad pakuvad võimalust leida „tee“ teksti sisse, tõstatada küsimusi tekstide tähenduse kohta ja suunata õpilasi uurima tekstide lingvistilis-struktuurilist ülesehitust. See on eelkõige nii siis, kui keeleõppe strateegiad on õpilase-kesksed, tegevuspõhised ja kaasavad õpilasi probleemide lahendamisele ja küsimuste püstitamisele.

Üheks heaks viisiks õpilastele kirjandust tutvustada on läbi mängu. Mängude abil saab õpetaja kasutada kirjandust ja õpetada lastele väärtusi (väärtuskasvatus), kinnistada uut sõnavara või lihtsalt ajaviiteks mängeldes puhata. Kirjandusest tulenevalt saab iga õpetaja ise sobivaid mängu välja mõelda. Samuti saab õpetaja mängu läbi viies tutvustada ka kindlat kirjandusteost, seega on kirjandus ja mängud omavahel tugevalt seotud. Vastavalt kellaajale ja sellele, kus tund päevas asetseb, tuleks valida mängud või kirjandusteosed, mida kasutada tahetakse ja kuidas neid presenteeritakse. Tuleks meeles pidada, et mäng koolitunnis ei saa olla vaid lõbu. Õpimoment peab säilima igal juhul. (Lewis & Bedson, 1999)

Innovatiivsete meetodite kasutamine aitab kindlasti õpilastel kergemini kujuneda kirjandusearmastajateks. Selliste viiside kasutamine äratav kirjandusteosed ellu, mida ei juhtu siis, kui õpetajad keskenduvad vaid süžeele, tegelastele ja kirjandusteose teemale. (LoMonico, 2006) Et kirjanduse kasutamist keeletunnis seostatakse pigem lugemise ja kirjutamisega,

mainib Hismanoglu (2005), et kuulamise ja kõnelemise õpetamiseks sobib kirjandus samuti. Kuulamis- ja kõnelemisoskust saab arendada läbi suulise lugemise, dramatiseeringute, improvisatsiooni, rollimängude, pantomiimi, etendamise, diskussiooni ja grupitööde. Suuline lugemine on üldisemas mõttes kõva häälega lugemine, mis aitab kaasa kõnelemis- ja kuulamisoskuse arendamisele ning hääldamise paranemisele.

Hismanoglu (2005) rõhutab mitmete meetodite tähtsust. Dramatiseering, improvisatsioon ja rollimängud motiveerivad õpilasi saavutama selgemat, sügavamalt mõistmist antud teose sülleest või tegelastest. Grupitöö annab võimaluse õpilaste oskuste igakülgeks kaasatuseks, sest iga õpilane saab anda oma individuaalse panuse. Grupitööna võib kasutada üldist diskussiooni, väikeses grupis töötamist, vestlusringi ja arutelusid. Ka need tegevused aitavad õpilastel arendada väljendusoskust ja võõrkeelsete sõnade hääldusoskust. LoMonico (2006) pakub välja, et tunnis võib vaadata mõnd kirjandusteost ka filmina.

Mõne mängulisema tegevuse kaasamine õpiprotsessi on õpilaste jaoks midagi hoopis uut ja huvitavat ning muudab õppimise kindlasti lõbusamaks. Kirjanduse kasutamiseks on mitmeid erinevaid võimalusi. Järgnevalt tutvustatakse kahte meetodit, mida on inglise keele tunnis väga lihtne kasutada.

BIB – book in a bag model (Raamat kotis). Marchant ja Womack (2010) tutvustavad artiklis „Raamat kotis“ ehk „Book in a Bag“ (edaspidi BIB) mudelit, mis on loodud selleks, et siduda sotsiaal-emotsionaalne areng akadeemilise skeemiga. BIB mudel kavandati selleks, et suunata õpetajate ja õpilaste vajadusi tervikliku lähenemise kaudu.

Kasutades lastekirjandust tüüpilise 20-minutilise valjult lugemise perioodi ajal, saavad õpetajad juhtida tähelepanu kirjandusele, ühiskonnaõpetusele ja sotsiaalsete oskuste arendamisele, kasutades BIB mudelit. Õpetajad peaksid valima raamatud selle järgi, millistest väärtustest rääkida või milliseid sotsiaalseid oskusi nad arendada tahavad, soovivad Marchant ja Womack (2010).

Literature Circles (Kirjandusringikesed). McCall (2010) räägib kirjandusringikeste meetodist. Kirjandusringikesed on väikesed, õpilaste poolt juhitud diskussioonigrupid, kus grupiliikmed on valinud sama raamatu või artikli, mida lugeda. Kirjandusringikesed on hea võtte, sest see aitab välja tuua erinevaid arvamusi, huvitavaid märkusi ja tähelepanekuid konkreetsete teemade kohta. Sellise ülesande käigus saavad õpilased arutada ja väljendada

oma mõtteid ning seeläbi õppida tundma kaasõpilaste vaatenurki ja märkama maailma enda ümber. Võimalus vaadata kriitilise pilguga erinevaid allikaid ja nende usaldusväärsust arendab õpilaste silmaringi.

McCalli (2010) sõnul julgustavad kirjandusringikesed pigem autentset, õpilaste endi juhitud diskussioone ja interaktsioone, kui valdavalt õpetaja-keskset, küsimus-vastus mõttevahetust. Samuti innustab sellises tegevuses kaasalöömine õpilasi kriitilisemalt mõtlema, grupidiskussioonis kaasa lööma ja küsimusi esitama ja neile vastama.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused. Kirjanduse kasutamine inglise keele tunnis kaasab õpilasi õppetöösse personaalsemalt, mis on motiveeriv ja keeletunnetust arendav. Kirjandusel on mõju õpilaste lingvistilistele ja kultuurilistele teadmistele, kuid kirjandustekstide valikul tuleb silmas pidada mitmeid tähtsaid aspekte (Brumfit, 2000; Collie & Slater, 2006; Maley & Duff, 2007). Et varasemalt ei ole uuritud kirjanduse kasutamist II kooliastmes, oli antud uurimustöö eesmärgiks välja selgitada, milline on II kooliastme inglise keele õpetajate ja õpilaste suhtumine kirjanduse kasutamisse inglise keele tundides.

Peamised uurimisküsimused töö eesmärkide täitmiseks olid järgmised:

- Kas õpetajate arvates on kirjanduse kasutamine inglise keele tundides vajalik ja kui sagedasti nad kirjandust inglise keele tundides kasutavad? Kirjandus on autentne ja huvitav allikas, mis julgustab keeletunnis arutlema, avardab keeleteadmisi ja harib inimest üldiselt (Clandfield, s.a.; Ghosn, 2002).
- Millistel eesmärkidel kasutatakse kirjandust inglise keele tundides? Kirjandust saab kasutada inglise keele tunnis väga erinevatel eesmärkidel. Kirjandus pakub võimaluse näiteks rääkida erinevatest kultuuridest (Brumfit & Carter, 2000; Maley & Duff, 2007), õpetada osaoskusi (Cabrera & Bazo, 2002; Hismanoglu, 2005; Kärtner, 2000) ja keelt (Savvidou, 2004) ning kujundada väärtuseid ja hoiakuid (Pöder et al., 2009).
- Milliseid osaoskusi ja oskusi arendada ning väärtusi kujundada soovivad õpetajad inglise keele tunnis kirjanduse kaudu? Kirjanduse kaudu on hea arendada lugemis-, kirjutamis-, kõnelemis- ja kuulamisoskust (Cabrera & Bazo, 2002; Hismanoglu, 2005; Kärtner, 2000) ning raamatute lugemise läbi on võimalik rääkida erinevatest väärtustest (Developing character, 2002).

- Millistest allikatest leiavad õpetajad kirjanduslikke materjale ja kas see on õpetajate jaoks aeganõudev lisatöö? Kirjanduslikke materjale võib leida väga mitmetest allikatest ja see võib olla õpetaja jaoks aeganõudev, kuid oluline on kirjanduslike tekstide valikul silmas pidada õpilaste vajadusi, huve ja keeletaset (Brumfit & Carter, 2000; Collie & Slater, 2006; Hismanoglu, 2005) ning arvestada ka tekstide pikkuse, sobivuse ja keerukusega (Maley & Duff, 2007).
- Milliseid kirjanduse liike õpetajad ja õpilased eelistavad inglise keele tundides? Kirjandus hõlmab enda alla väga mitmeid erinevaid žanreid ja Brumfit (2000) soovib õpetajal anda õpilastele võimalus saada aimu paljudest erinevatest žanritest. Näiteks luuletuste, lühijuttude ja novellide kasutamine on väga kasulik ja arendav ning koolitunnis on antud kirjandusliigid väga hõlpsasti kasutatavad (Hismanoglu, 2005).
- Milliseid õpitegevusi eelistavad õpetajate arvates õpilased ja õpilased ise kirjanduse õpetamisel? Kirjanduslike tekstide abil saab kasutada inglise keele tunnis väga mitmeid erinevaid meetodeid ja õpitegevusi. Erinevate innovatiivsete meetodite kasutamine keeletunnis aitab õpilastel lihtsamini kasvada kirjandusearmastajateks (LoMonico, 2006). Eriti kasulik oleks tegeleda selliste meetoditega, mis võimaldaksid keele ja kirjanduse integreerimist (Carter, 2000).

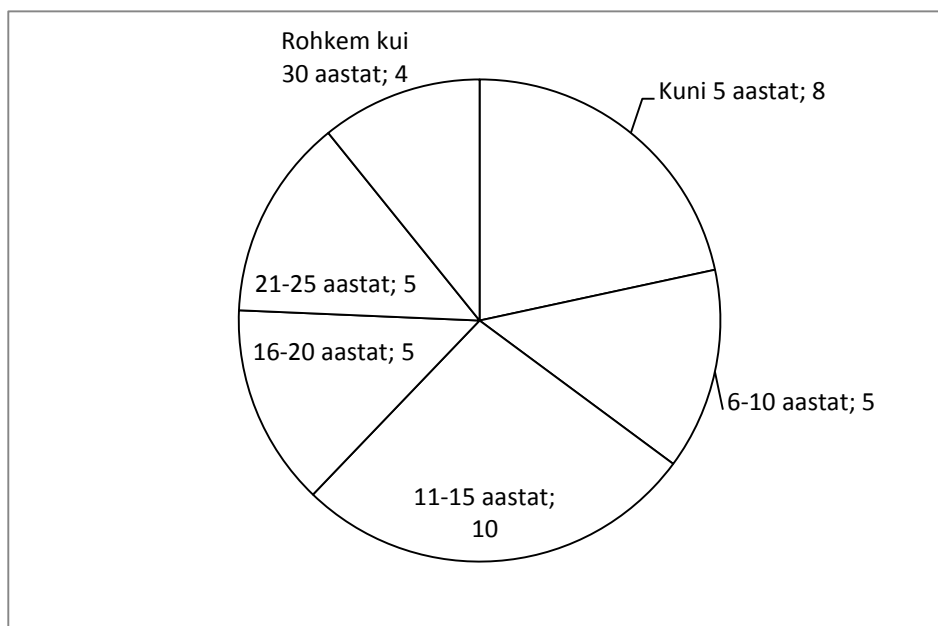
METOODIKA

Valim

Antud uurimus viidi läbi kümne kooli II kooliastmes (4.-6. klass) töötavate inglise keele õpetajate ja samas kooliastmes õppivate õpilastega. Uurimustöös osalemise palvega e-kiri saadeti 20sse kooli ja uurimustöösse kaasati kokku kümme kooli Tallinnast, Tartust ja Viljandist, kust anti nõusolek uurimustöös osalemiseks. Uurimusse kaasatud koolid valiti mugavusvalimi põhimõttel, mis tähendab, et kaasati need koolid, kuhu töö autoril oli ankeete isiklikult uuritavatele kõige mugavam kohale toimetada. Kuna koolide kodulehtedel ei olnud informatsiooni II kooliastmes õpetavate inglise keele õpetajate täpse arvu kohta, siis selgus alles koha peal, mitmele õpetajale ankeete saab jagada. Õpilaste puhul andis loa nende anketeerimiseks vaid üks kool, seega moodustub õpilaste arv ühe Tallinna kooli näitel.

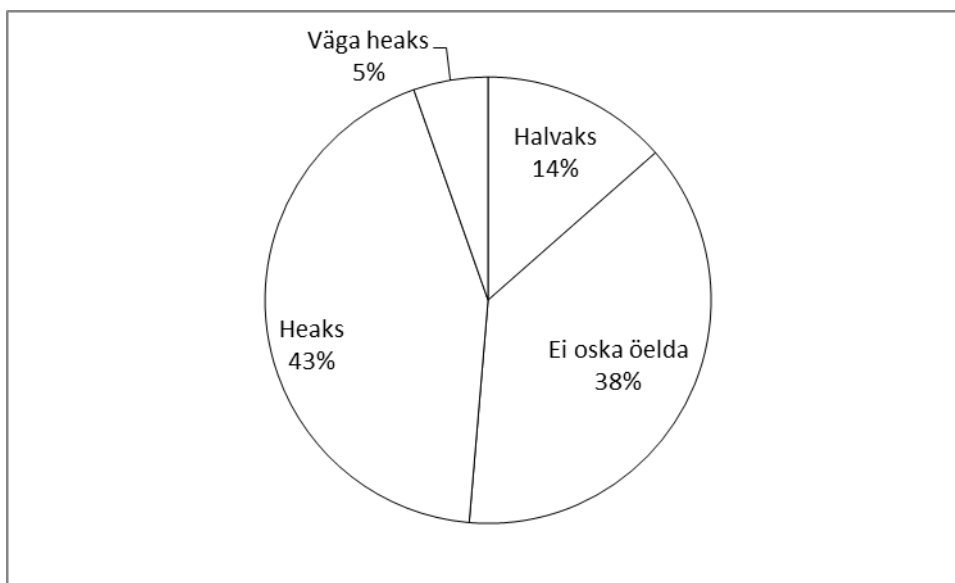
Õpilastele jaotati algselt välja 350 ankeeti. Lõpliku valimi moodustasid 37 II kooliastme inglise keele õpetajat ja 169 õpilast, kes õppisid II kooliastmes.

Ankeedile vastanud 37 õpetaja seas oli kõige rohkem kuni viis aastat töötanud ja 11-15 aastase tööstaažiga inglise keele õpetajat. Esimesse gruppi kuulus kaheksa ja teise gruppi kuulus 10 õpetajat. Täpsemat jaotust vaata jooniselt 1.

Joonis 1. Õpetajate jaotus tööstaažide järgi

Kirjanduse kasutamise küsimusele andis positiivse hinnangu (vastasid pigem jah ja jah) 29 õpetajat ja negatiivse hinnangu kaheksa õpetajat (vastasid pigem ei ja ei). Õpetajatest 43% olid arvamusel, et nende ettevalmistus õpetamaks kirjandust inglise keele tunnis on hea. Täpsemat informatsiooni vaata jooniselt 2.

Joonis 2. Õpetajate hinnangud ettevalmistatusele õpetamaks võõrkeeletunnis kirjandust

Mõõtevahend

Mõõtevahendiks olid kaks ankeeti, millest üks oli mõeldud õpetajatele ja teine õpilastele (vt Lisa 1 ja Lisa 2). Ankeetide koostamisel on võetud eeskujuks Maarja Kullamaa (2011), Helene Kõivu (2011) ja Tiia Krassi (2001) uurimistöodes kasutatud ankeete.

Õpetajate ankeet (vt Lisa 1) toetab uurimust ja selle eesmärgiks oli välja selgitada, millised on inglise keele õpetajate kirjanduse kasutamise tavad ning leida vastuseid uurimisküsimustele. Õpetajatele jagati küsimustikud isiklikult kätte ümbrikutes, mis pärast vastamist paluti sulgeda. Algselt jaotati välja 40 ankeeti nõusoleku andnud II kooliastme inglise keele õpetajatele ja tagasi saadi 36 ankeeti. 2012 aasta aprilli kuu alguses saadeti välja ka eFormulari keskkonnas koostatud ankeet veel 15le õpetajale, et saada tagasi rohkem vastuseid, kuid tagasi tuli vaid üks vastus. Kokku oli õpetajate seas mittevastanud oli 33%. Õpetajate küsimustiku täitmine võttis aega 15-20 minutit.

Ankeedi küsimuste koostamisel kasutati Lickerti 5-pallist skaalat, milles 5 – jah, 4 – pigem jah, 3 – ei oska öelda, 2 – pigem ei, 1 – ei. „Ei oska öelda“ variandi puhul eeldab töö autor, et õpetajad võtsid seda keskpärase hinnanguna või kasutasid siis, kui nad ei osanud antud küsimusele vastata. Õpetajate ankeedi 1.-3. küsimus olid taustandmete kogumiseks,

millega selgitati välja õpetajate tööstaaz, kas nad kasutavad kirjandust inglise keele tundides ja kui heaks nad hindavad oma ettevalmistust õpetamiseks võõrkeeletunnis kirjandust.

4.- 13. küsimus keskendusid kuuele uurimisküsimusele vastuste leidmisele. Sealhulgas uuriti õpetajate hinnanguid küsimustele, mille kaudu taheti teada: kas nende arvates on kirjanduse kasutamine vajalik; kust nad leiavad kirjanduslikku materjali; kui tihti nad kirjandustekste kasutavad ja milliseid kirjandusliike ning õpitegevusi nad kirjanduse keeletundi kaasamise puhul eelistavad.

Teine ankeet (vt Lisa 2) uuris õpilaste arvamusi nende huvi kohta kirjanduse kasutamise vastu inglise keele tundides. Õpilaste ankeedi eesmärgiks oli saada vastused kahele uurimisküsimusele, et võrrelda õpilaste arvamusi õpetajate hinnangutega. Need kaks uurimisküsimust selgitasid, milliseid kirjandusliike õpilased eelistavad, et õpetajad kasutaksid inglise keele tundides ja milliseid õpitegevusi õpilased kirjanduse õppimisel eelistavad. Õpilaste küsitlus viidi läbi inglise keele tundide ajast. Ankeedis oli kokku 12 küsimust, millest antud töös kasutatakse analüüsimisel kahte küsimust, et mitte ületada antud uurimustöö mahtu. Töö autor jätab ülejäänud andmed tulevikus kasutamiseks. Õpilastele välja jaotatud 350st ankeedist saadi tagasi 169 (kadu 52%). Ankeedi küsimuste koostamisel kasutati Lickerti 5-pallist skaalat, milles 5 – jah, 4 – pigem jah, 3 – ei oska öelda, 2 – pigem ei, 1 – ei. „Ei oska öelda“ variandi puhul eeldab töö autor, et õpilased võtsid seda keskpärase hinnanguna või kasutasid siis, kui nad ei osanud antud küsimusele vastata.

Rohkem täpsustavaid küsimusi uurimustöö ankeetides ei küsitud, sest see ei olnud uurimustöö eesmärgist lähtuvalt vajalik.

Protseduur

Andmeid koguti 2011a. detsembrist kuni 2012a. aprillini. Et uurimust läbi viia, jagati algselt õpetajatele ja õpilastele ankeedid kätte isiklikult. Õpetajate ankeet saadeti 2012. aasta aprilli kuu alguses välja ka eFormulari keskkonnas koostatud ankeedina. Nii õpetajate kui õpilaste ankeetide alguses oli kaaskiri, mis selgitas, kes antud küsimustikule vastama peaks, milleks on see vajalik ja kinnitati, et vastajate anonüümsus tagatakse. Lisatud oli ka autori meiliaadress juhuks, kui vastajatel peaks tekkima ankeeti täites küsimusi.

Õpetajatel kulus ankeedi täitmiseks umbkaudu 15-20 minutit ja õpilastel 10-15 minutit. Eelnevalt paluti igalt koolilt, kus uurimust läbi viidi, luba õpetajate ja õpilaste

anketeerimiseks. Kvantitatiivse uurimistöö andmed analüüsiti ja kirjeldav statistika tagati IBM SPSS Statistics 20 programmi ja Microsoft Excel 2010 abiga.

TULEMUSED

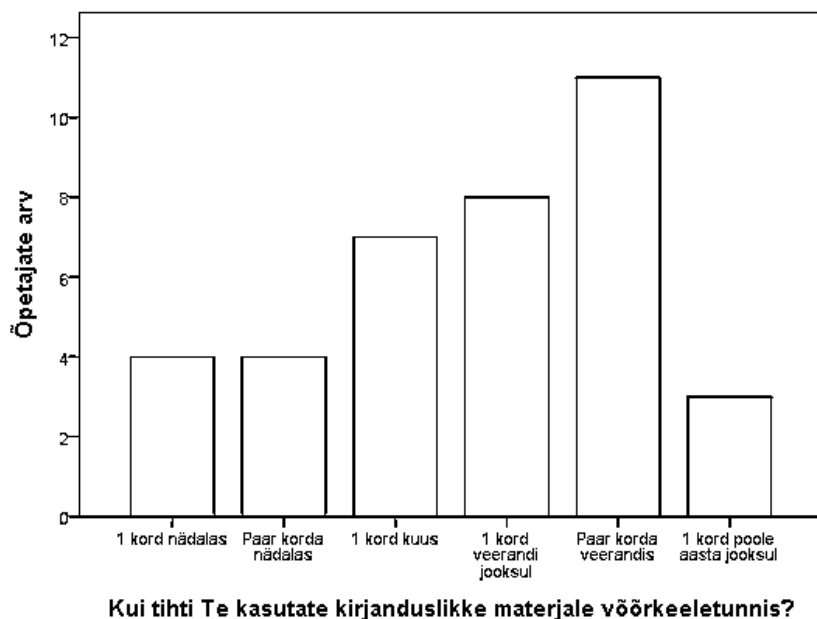
Kirjanduse kasutamise vajalikkus ja sagedus inglise keele tunnis

Õpetajate arvamustest lähtudes on kirjanduse kasutamine inglise keele tunnis vajalik. 35 õpetajat andis kirjanduse kasutamise vajalikkusele positiivse hinnangu ehk valides vastuseks pigem jah ja jah (vastavalt 62,2% ja 32,4 %). Täpsemat informatsiooni vaata tabelist 1.

Tabel 1. *Õpetajate hinnang kirjanduse kasutamise vajalikkuse kohta inglise keele tunnis*

	Vastanute arv	Osakaal
Ei oska öelda	2	5,4 %
Pigem jah	23	62,2 %
Jah	12	32,4 %

Jooniselt 3 võib näha, et kõige rohkem õpetajaid vastas, et nad kasutavad kirjanduslikke materjale inglise keele tunnis paar korda veerandis, nii märkis 11 õpetajat. Kaheksa õpetajat vastasid, et kasutavad kirjandust inglise keele tunnis üks kord veerandis ja seitse õpetajat vastavalt üks kord kuus. Antud küsimuse juures olid valikuvariantideks ka „mitte kunagi“ ja „üks kord aasta jooksul“, kumbagi viimati nimetatud vastusevarianti ei valinud ükski õpetaja.

Joonis 3. Õpetajate hinnangud kirjanduse kasutamise sageduse kohta inglise keele tunnis

Kirjanduse kasutamise eesmärgid inglise keele tunnis

Tabel 2 näitab, et kõige enam kasutatakse kirjandust keeleoskuste arendamiseks, selle eesmärgi juures hindasid vähemalt pooled õpetajad vastusega „jah“ ehk number viiega ja vastamata ei jätnud sellele variandile mitte keegi. Kõige vähem kasutatakse kirjandust minapildi arendamise eesmärgil. Antud eesmärki hindasid vähemalt pooled õpetajad vastusega „pigem jah“ ehk number neljaga, kuid oli ka neid kes hindasid seda number ühega ja vastamata jätsid sellele eesmärgile kuus õpetajat. Ka meelelahutus eesmärgi juures on vastamata jäänud seitsmel õpetajal.

Tabel 2. Statistilised näitajad kirjanduse kasutamise eesmärkidele inglise keele tunnis

	Keskmine	Standard -hälve	Min	Max	Mediaan	Mood	Vasta -mata
Keeleoskuste arendamiseks	4,59	0,50	4	5	5	5	0
Teksti mõistmise ja tõlgendamisoskuse arendamiseks	4,39	0,69	2	5	4	4 ja 5	1
Arutlusoskuse ja analüüsivõime	4,36	0,68	2	5	4	4	1

arendamiseks

Õpilaste huvi äratamiseks kirjanduse vastu	4,24	0,80	2	5	4	4	0
Huvi suurendamiseks kirjanduse ja lugemise vastu	4,22	0,76	2	5	4	4	1
Meelelahutuseks	4,10	0,88	1	5	4	4	7
Loovuse arendamiseks	4,09	0,92	1	5	4	4	2
Kultuuri- ja ajaloo teemade käsitlemiseks	4,08	1,04	1	5	4	4	0
Väärtushinnangute ja hoiakute kujundamiseks	4,03	1,12	1	5	4	4	2
Erinevate ainete lõimimiseks	3,97	0,88	2	5	4	4	4
Tähtsamate inglise ja ameerika autorite tutvustamiseks	3,80	1,18	1	5	4	4	2
Suhtlemisoskuse arendamiseks	3,73	1,01	2	5	4	3 ja 4	4
Eluliselt vajalike ja oluliste teadmiste andmiseks	3,64	1,11	1	5	4	4	4
Mina-pildi arendamiseks	3,52	1,15	1	5	4	4	6

Märkused: 5 – jah, 4 – pigem jah, 3 – ei oska öelda, 2 – pigem jah, 1 – jah, Min – miinimum, Max – maksimum.

Tabelis 2 sisalduvad ka vastamata jäänud vastuste arv. Töö autor eeldab, et antud juhul vastaja lihtsalt ei osanud küsimusele vastata või ei olnud ta enda jaoks mõtestanud nimetatud eesmärgi olemasolu või vajadust.

Osaoskuste ja oskuste arendamine ning väärtuste kujundamine kirjanduse kaudu

Kõik 37 õpetajat valisid, et nad kasutavad kirjandust inglise keele tunnis lugemise õpetamiseks. Kõige vähem õpetajaid kasutab kirjandust kirjutamise õpetamiseks, siin oli vastajateks 22 õpetajat. Ülejäänud tulemusi vaata tabelist 3.

Tabel 3. *Õpetajate valikud osaoskuste õpetamisel kirjanduse kaudu*

	Valikute arv	Osakaal
Lugemine	37	100 %
Kõnelemine	32	86,5 %

Kuulamine	24	64,9 %
Kirjutamine	22	59,5 %

Tabelist 4 selgub, et kõige rohkem õpetajaid (37) kasutab kirjandust inglise keele tunnis sõnavara rikastamiseks ja dramatiseerimisoskuse arendamiseks kasutavad kirjandust vähem kui pooled õpetajad.

Tabel 4. *Õpetajate valikud oskuste õpetamiseks kirjanduse kaudu*

	Valikute arv	Osakaal
Sõnavara rikastamiseks	37	100 %
Suhtlemise ja väitlemisoskuse arendamiseks	25	67,6 %
Keelestruktuuride harjutamiseks	17	45,9 %
Dramatiseerimisoskuse arendamiseks	16	43,2 %

Õpetajad kasutavad inglise keele tunnis kirjandust kõige rohkem sellistest väärtustest rääkimiseks nagu lugupidamine enda ja teiste vastu ja sallivus ning kõige vähem õiglusest ja austusest rääkimiseks. Täpsustavat informatsiooni leiab tabelist 5.

Tabel 5. *Õpetajate valikud väärtustest rääkimiseks kirjanduse kaudu*

	Valikute arv	Osakaal
Lugupidamine enda ja teiste vastu	30	81,1 %
Sallivus	30	81,1 %
Ausus	27	73 %
Hoolivus	25	67,6 %
Inimväärikus	21	56,8 %
Vastutustundlikkus	17	45,9 %
Õigus	15	40,5 %
Austus	15	40,5 %
Muu	3	8,1 %

Antud küsimuse viimaseks variandiks oli „Muu“, mille juures oli võimalik õpetajatel soovi korral ise midagi juurde kirjutada. Kolm õpetajat kasutasid seda võimalust ja tõid välja omapoolsete kommentaaridena lugemisest ja haridusest lugupidamise, tolerantuse ning üks õpetaja mainis, et kirjandus kajastab kogu inimelu koos kõigi selle tahkudega.

Erinevate kirjanduslike allikate kasutamine

Tabelist 6 võib näha, et kõige enam leiavad õpetajad kirjanduslikke materjale inglise keele tundi internetist, õpikust ja ilukirjanduslikest teostest. Vähem saadakse materjale kolleegidelt, töövihikust ja luuleraamatutest.

Tabel 6. *Õpetajate hinnangud erinevate kirjandusmaterjalide allikate kohta*

	Valikute arv	Osakaal
Internetist	36	97,3 %
Õpikust	29	78,4 %
Ilukirjanduslikest teostest	28	75,7 %
Kolleegide soovitatud materjal	16	43,2 %
Töövihikust	15	40,5 %
Luuleraamatutest	10	27 %

Uurides kirjanduslike tekstide leidmise ajakulukust, siis üldiselt on õpetajad seisukohal, et sobivate kirjanduslike tekstide leidmine inglise keele tunniks on aeganõudev lisatöö. Siin vastas enamik õpetajatest (89,2 % ehk 33 õpetajat) pigem jah või jah, seega on nende jaoks kirjanduslike tekstide leidmine aeganõudev. Vaid üks õpetaja ei osanud öelda, kas tema jaoks see on aeganõudev lisatöö või mitte ja kolm õpetajat leidsid, et nende jaoks see pigem ei ole aeganõudev lisatöö.

Eelistatud kirjandusliigid inglise keele tunnis

Kõige rohkem eelistavad õpetajad kasutada inglise keele tunnis muinasjutte, näidendeid ja legende. Kõigil neil kolmel kirjandusliigil on miinimumhindena antud „üks“ ehk „ei“ ja maksimumhindena „viis“ ehk „jah“. Kõige vähem eelistatakse õudusjutte, põnevikke, ulmekirjandust ja eeposeid. Kolmel viimati nimetatud kirjandusliigil on võrdselt esimese kolmega miinimumhindena antud „üks“ ehk „ei“ ja maksimumhindena „viis“ ehk „jah“, kuid vastamata on jäänud nende kirjandusliikide puhul enim kordi, mis kindlasti mõjutab antud tulemust. Ülejäänud hinnanguid vaata tabelist 7.

Tabel 7. *Statistilised näitajad õpetajate poolt inglise keele tunnis eelistatud kirjandusliikide kohta*

	Keskmine	Standardhälve	Min	Max	Mediaan	Mood	Vastamata
Muinasjutud	4,22	0,85	1	5	4	4	0
Näidendid	4,16	0,95	1	5	4	4	5

Legendid	4,16	0,85	1	5	4	4	5
Seiklusjutud	4,15	0,74	2	5	4	4	3
Ajaloolised jutud	4,09	0,89	2	5	4	4	5
Luule	3,90	0,91	2	5	4	4	6
Detektiivlood	3,62	1,29	1	5	4	4	8
Looduslood	3,55	1,21	1	5	4	4	6
Elulood	3,52	1,26	1	5	4	4	6
Novellid	3,36	1,22	1	5	4	2 ja 4	9
Õudusjutud, põnevikud	3,28	1,24	1	5	4	4	12
Ulmekirjandus	2,85	1,19	1	5	3	2	11
Eeposed	2,46	1,28	1	5	2	1	13

Märkused: 5 – jah, 4 – pigem jah, 3 – ei oska öelda, 2 – pigem ei, 1 – ei, Min – miinimum, Max – maksimum.

Õpilastelt küsiti, milliseid kirjandusliike nemad eelistaksid, et õpetajad inglise keele tunnis kasutaksid. Positiivse hinnangu andnud õpilastest 76,3% mainis, et nad tahaksid inglise keele tunnis lugeda õudusjutte ja põnevikke. 74,6% märkis, et nad tahaksid inglise keele tunnis käsitleda seiklusjutte ja 57,4% mainis ulmekirjandust. Kõige vähem tahetakse, et õpetaja kasutaks inglise keele tunnis novelle (vastas 19 õpilast), luulet (22) ja eeposeid (23).

Eelistatud õpitegevused kirjandustekstide käsitlemisel

Õpetajate arvates on õpilastele kirjandustekstide puhul kõige meeldivamad õpitegevused draamaülesanded ja rollimängud, selle variandi puhul anti ainukesena maksimumhindena „viis“ ehk „jah“ ja miinimumhindena „kaks“ ehk „pigem ei“. Vastamata jäänud vastused puudusid. Luuletuste ja tekstilõikude päheõppimine on õpetajate arvates õpilastele kõige vähem meeldivam, siin oli miinimumhindeks „üks“ ehk „ei“ ja maksimumhindeks „viis“ ehk „jah“, kuid vastamata vastuseid oli kolm. Töö sõnavaraga oli üks õpitegevus, millel oli kõige rohkem vastamata jäänud vastuseid, kuid tegelikult hindasid seda vähemalt pooled õpetajatest „neljaga“ ehk „pigem jah’iga“. Täpsemat jaotust vaata tabelist 8.

Tabel 8. Statistilised näitajad õpetajate arvamustest õpilaste õpitegevuste eelistuste kohta kirjandustekstide käsitlemisel

	Keskmine	Standard- hälve	Min	Max	Mediaan	Mood	Vastamata
Draama esitamine, rollimängud	4,19	0,94	2	5	4	5	0
Diskussioonid	4,03	0,97	2	5	4	4	1
Lugemine	3,88	0,98	2	5	4	4	3
Töö sõnavaraga	3,48	1,12	2	5	4	4	4
Loominguline kirjutamine	3,32	1,15	2	5	4	2	3
Jutustamine	3,20	1,23	1	5	3	2	2
Luuletuste, tekstilõikude päheõppimine	2,56	1,16	1	5	2	2	3

Märkused: 5 – jah, 4 – pigem jah, 3 – ei oska öelda, 2 – pigem ei, 1 – ei, Min – miinimum, Max – maksimum.

Õpilastele meeldivad õpitegevustest kõige rohkem lugemine (vastas 84 õpilast), draama esitamine ja rollimängud (70) ja loominguline kirjutamine (66). Vähem meeldis õpilastele töö sõnavaraga, diskussioonid, jutustamine ning luuletuste ja tekstilõikude päheõppimine.

ARUTELU

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida Eesti Vabariigis II kooliastme õpetajate ja õpilaste suhtumist kirjanduse kasutamisse inglise keele tunnis. Tulemuste saamiseks kasutati kahte ankeeti, millest üks oli mõeldud õpetajatele ja teine õpilastele. Ankeetide koostamisel lähtuti eelnevate uurimustööde ankeetidest. Uurimuses osales kokku 37 õpetajat ja 169 õpilast kümne kooli II kooliastmest.

Esimese uurimisküsimusega taheti teada, kas õpetajate arvates on kirjanduse kasutamine inglise keele tundides vajalik ja kui sageli inglise keele tunnis õpetajad kasutavad kirjandust. Valdav enamus (94,6%) õpetajatest olid arvamusel, et kirjanduse kasutamine inglise keele tundides on vajalik. Kõige rohkem ehk 11 õpetajat vastas, et nad kasutavad

kirjandust paar korda veerandis, kuid neli õpetajat vastas, et nad kasutavad kirjandust inglise keele tunnis üks kord nädalas. Seega on kirjandus inglise keele tunnis pigem harv, kuid õpetajate meelest vajalik nähtus. Olgugi et sellise õppemeetodi kasutamine inglise keele tunnis on iga õpetaja valik ja sõltub oluliselt ka õpilaste vajadustest nagu ka sellest, kuidas nad paremini õpivad, on kirjandusel õpilastele kindlasti palju huvitavat pakkuda. Põhikooli riiklik õppekava (2011) aga määrab, et võõrkeeleeõpe peab olema paindlik. McKay (2000) sõnul motiveerib kirjanduse kasutamine õpilasi tekstiga suhestuma, arendades nende keelelisi teadmisi ja lugemisoskust, aidates mõista ka erinevaid kultuure.

Teise uurimisküsimusega selgitati, millistel eesmärkidel kirjandust inglise keele tunnis kasutatakse. Õpetajad vastasid, et kõige rohkem kasutavad nad kirjandust keeleoskuse arendamise eesmärgil, teksti mõistmise, tõlgendamise ja arutlusoskuse ning analüüsivõime arendamiseks. Kõiki neid pädevusi on väga oluline õpilases arendada ja kirjandus pakub keeleoskuse tõhustamiseks väga mitmeid võimalusi. Vähem kasutatakse kirjandust kultuuri- ja ajaloooteemade käsitlemiseks ning kirjanduse ja lugemise vastu huvi suurendamiseks. Viimased kaks eesmärki on sellised, mida saaks kindlasti kirjanduse toel tunnis saavutada. Savvidou (2004) räägib, et üldiselt keskendutakse keeletunnis just keelelisele poolele. See aga ei välista kirjanduse kasutamist, sest kirjanduse kaudu on võimalik ka edukalt arendada keelelist kompetentsust. Samas Brumfit ja Carter (2000) rõhutavad, et kultuurilist ja motivatsioonilist kompetentsi arendab kirjandus eriti edukalt. Vähem mainisid õpetajad kirjanduse kasutamise eesmärkidena eluliselt vajalike ja oluliste teadmiste andmist, suhtlemisoskuse ja mina-pildi arendamist. Olgugi et viimasena mainitud aspektide arendamine peaks koolis toimuma igapäevaselt, ei ole mingil põhjusel õpetajate arvates kirjanduse õpetamise eesmärkidest need kõige tähtsamad.

Kolmas uurimisküsimus keskendus sellele, milliseid osaoskusi ja oskusi arendada ning väärtusi kujundada soovivad õpetajad inglise keele tunnis kirjanduse kaudu. Uurimusest selgus, et kirjandust kasutavad õpetajad kõige rohkem lugemise õpetamiseks. Kirjandust on ka kõige lihtsam rakendada lugemisoskuse edendamiseks, kui pakutakse õpilastele motiveerivaid ja nauditavaid tekste (Maley & Duff, 2007). Aga mitte ainult lugemist ei saa kirjanduse kaudu õpetada, vaid ka kõnelemist, kuulamist ja kirjutamist. Kõnelemise ja kuulamise puhul saab kirjanduse, laulude ja luuletuste abil pakkuda huvitavat keelekasutust, õppida uusi väljendeid, parandada hääldust ja intonatsiooni (Cabrera ja Bazo, 2002). Kirjandusteoste katkenditele saab üles ehitada mitmesuguseid kirjutamisülesandeid, mille kaudu saavad õpilased näidata oma fantaasia ulatust.

Oskuste õpetamise puhul pidasid õpetajad kõige olulisemaks sõnavara rikastamist, suhtlemise ja väitlemisoskuse arendamist ja siis alles keelestruktuuride harjutamist ja dramatiseerimisoskuse arendamist. Võimalik, et dramatiseerimisoskuse arendamise puhul võib põhjuseks olla ajanappus, sest draamatiseerimisega tegelemine keeletunnis nõuab kindlasti rohkem ettevalmistusaega. Koolitunnis tahavad ehk õpetajad keskenduda vaid tähtsamatele keeleõpetuslikele eesmärkidele nagu sõnavara rikastamine ja seetõttu eelistavad kirjanduse kaudu õpetada neid oskuseid. Kirjandust saab tutvustada ka läbi mängu ja mängides saab õppida omakorda sõnavara ja väärtusi (Lewis & Bedson, 1999) Ka dramatiseerimine on tähtis, kuna see motiveerib õpilasi saavutama selgemat mõistmist käsitletavast teosest (Hismanoglu, 2005).

Õpetajad arvasid, et nad tahaksid kõige rohkem kasutada kirjandust inglise keele tunnis sellistest väärtustest rääkimiseks nagu lugupidamine enda ja teiste vastu, sallivus ja ausus. Kirjanduses on palju selliseid teoseid, mis käsitlevad erinevaid inimväärtusi, mida õpilastele õpetada ja mille üle arutleda. Oluline on, et õpetajal oskaks tundi tuua raamatuid, mis aitaksid konkreetsetel teemadel ja väärtustest rääkida (Developing character, 2002) Eelpool mainitud populaarsematest väärtustest rääkimiseks sobiks hästi väiksemate laste puhul näiteks Karupoeg Puhhi lood.

Neljas uurimisküsimus selgitas välja, millistest allikatest õpetajad kirjanduslikke materjale leiavad ja kas see on nende jaoks aeganõudev lisatöö. Kõige enam leiavad õpetajad kirjanduslikke materjale internetist, mis on tänapäeval üheks mugavaimaks ja mitmekülgseimaks informatsiooniallikaks. Internetile järgnes õpik ja ilukirjanduslikud teosed, mis mõlemad on väga head ja kasulikud allikad, kust kirjanduslikke tekste leida. Üldiselt on aga õpetajad seisukohal, et sobivate kirjanduslike tekstide leidmine inglise keele tunniks on küllaltki aeganõudev lisatöö. See fakt võib olla ka põhjuseks, miks õpetajad kirjandust keeletunnis nii harva kasutavad, kuid kindlasti on selline olukord sõltuv ka õpetaja töökoormusest. Kirjanduse kasutamise puudusena võib tuua välja ka tekstide valikul esineda võivad probleemid nagu tekstide pikkus ja keerukus (Maley & Duff, 2007). Isegi kui õpetajad leiavad sobiva allika või materjali, siis on tekste vaja kohendada ja keeletundi sobitada.

Viies uurimisküsimus vaatas, milliseid kirjandusliike eelistavad õpetajad ja õpilased inglise keele tunnis kasutada. Õpetajad eelistavad kasutada tunnis muinasjutte, näidendeid ja legende vastupidiselt õpilastele, kes eelistaksid, et õpetajad kasutaksid kirjandusliikidest hoopis õudusjutte ja põnevikke, seiklusjutte ja ulmekirjandust. Õpetajad märkisid oma

eelistustes kõige vähem just neid, mida õpilased tegelikult kõige rohkem eelistaksid. Selle põhjuseks võib olla, et õpetajad arvavad, et koolitundides ei oleks sobilik kasutada õudusjutte või ulmekirjandust, seega kasutavad nad rohkem selliseid kirjandusliike, mis on õpilaste mitte nii huvitavad, näiteks muinasjutte. Tegelikult peaks õpetaja mõistma õpilaste vajadusi ja ootusi ning arvestama ka nende keeletasemega (Brumfit & Carter, 2000; Collie & Slater, 2006; Hismanoglu, 2005). See tähendab aga seda, et õpetaja võiks õpilastega konsulteerida ja ühiselt otsustada, millise žanriga tutvust teha. Brown ja Jones'i (2011) uurimuses rõhutati, et lapsed seostavad end paremini raamatutega ja naudivad rohkem tegelasi, kes on nende endiga kuidagi sarnased või sama vanad või raamatuid, mille tegevus leiab aset nende kodumaal. Samuti tuli uurimusest välja, et õpilased loevad meelsamini raamatuid siis, kui neile endile antakse võimalus valida, mida lugeda. Neid väiteid toetavad ka Reid (2002), Collie ja Slater (2006) ja Hismanoglu (2005). Kindlasti oleks hea, kui õpetaja pakuks võimalust käsitleda paljusid erinevaid kirjandusliike, et õpilased saaksid aimu kirjandusest terviklikumalt (Brumfit, 2000; Krass, 2001). Krass (2001) rõhutab, et kirjandusliikide katkendite valimisel on oluline jälgida antud katkendi pikkust, sobivust antud kooliastmesse ja huvitavust.

Kuues uurimisküsimus uuris, milliseid õpitegevusi õpetajad ja õpilased inglise keele tunnis eelistavad. Üldiselt õpetajad aimavad, mida õpilased soovivad tunnis näha, kuid õpetajad ja õpilased võiksid omavahel rohkem eelistustest rääkida. Näiteks tõid õpilased välja, et neile meeldib pigem lugemine, draama ja rollimängude esitamine ja loominguline kirjutamine. Õpetajad arvasid samuti, et õpilased eelistaksid draama ja rollimängude esitamist ja lugemist, kuid mainisid ka diskussioone, mida õpilased tegelikult nii väga ei eelistanud. Mõlemad grupid jätsid viimaste eelistatute ülesannete hulka jutustamise ja luuletuste päheõppimise, mis näitab, et aimatakse teineteise vajadusi. Õpetaja peaks kaasama õpilasi läbi võimalikult mitmekülgsete ülesannete ja mängude, kus oleks võimalik keelt ja kirjandust omavahel siduda ja seeläbi aidata lastel kasvada kirjanduse austajateks (Carter, 2000; Lewis & Bedson, 1999; LoMonico, 2006).

Käesoleval uurimustööl olid ka mõned piirangud. Esiteks oleks valim võinud olla suurem. Kahjuks andsid vaid vähesed koolid õpetajate ja õpilaste anketeerimiseks nõusoleku. Uurimuse autor oleks võinud valimi suurendamiseks alustada eFormulari saatmist õpetajatele varem. Teiseks, autor oleks võinud ankeete koostades sisestada rohkem taustinformatsiooniküsimusi, et andmeid analüüsides oleks saanud erinevate gruppide vahel huvitavaid võrdlusi teha.

TÄNUSÕNAD

Töö autor soovib tänada koole, õpetajaid ja õpilasi, kes tegid antud uurimustöö valmimise võimalikuks oma osalemise ja abiga. Suur tänu uurija lähedastele, kes oma toetuse ja nõuga olid samuti väga suureks abiks.

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

.....

KASUTATUD KIRJANDUS

- Brown, C., & Jones, T. (2011). Reading Engagement: A Comparison between E-books and Traditional Print Books in an Elementary Classroom. *International Journal of Instruction*, 4, 2, lk 5-22.
- Brumfit, C. (2000). Reading Skills and the Study of Literature in a Foreign Language. In C. Brumfit, & R. Carter (Eds), *Literature and Language Teaching* (pp. 184-190). Oxford: Oxford University Press.
- Brumfit, C., & Carter, R. (2000). *Literature and Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Cabrera, M.P., & Bazo, P. (2002). Teaching the Four Skills in the Primary EFL Classroom. *The Internet TESL Journal*, 8, 12. Külastatud aadressil <http://iteslj.org/Techniques/Bazo-FourSkills.html>.
- Carter, R. (2000). Linguistic Models, Language, and Literariness: Study strategies in the teaching of literature to foreign students. In C. Brumfit, & R. Carter (Eds), *Literature and Language Teaching* (pp. 110-132). Oxford: Oxford University Press.
- Clandfield, L. (s.a.). Teaching materials: using literature in the EFL/ESL classroom. *Onestopenglish: Number one for English language teachers*. Külastatud aadressil <http://www.onestopenglish.com/support/methodology/teaching-materials/teaching-materials-using-literature-in-the-efl/-esl-classroom/146508.article>.
- Collie, J., & Slater, S. (2006). *Literature in the Language Classroom: a resource book of ideas and activities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Developing Character through Literature: A Teacher's Resource Book (2002). Bloomington: ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication. Külastatud aadressil <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/ERIC-ED464362/pdf/ERIC-ED464362.pdf>.
- Ennis, R. (1991). Critical Thinking: A Streamlined Conception. *Teaching Philosophy*, 14, 1. Külastatud aadressil <http://www.criticalthinking.net/EnnisStreamConc1991%20LowRes.pdf>.
- Ghosn, I. K. (2002). Four good reasons to use literature in primary school ELT. *ELT Journal*, 56, 2, lk 172-179.

- Hismanoglu, M. (2005). Teaching English Through Literature. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1, 1, lk 53-66.
- Kingisepp, L., & Sõrmus, E. (2000). *Ülevaade võõrkeeleeõppe meetoditest*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Krass, T. (2001). *Kirjandus keeleõppes*. Magistritöö. Tartu Ülikool
- Kullamaa, M. (2011). *Videomaterjali kasutamine I ja II kooliastme inglise keele kui võõrkeeletundides*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Kõiv, H. (2011). *Vanasõnade kasutamine inglise keele kui võõrkeeleeosaoskuste õpetamisel ja väärtustest kõnelemisel II kooliastmes*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Kärtner, P. (2000a). *Lugemisoskuse arendamine*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kärtner, P. (2000b). *Kõnelemisoskuse arendamine*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kärtner, P. (2000c). *Kirjutamisoskuse arendamine*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Lewis, G., & Bedson, G. (1999). *Games for Children: Resource Books for Teachers*. Oxford: Oxford University Press.
- Littlewood, W. (2000). Literature in the School Foreign-Language Course. In C. Brumfit, & R. Carter (Eds), *Literature and Language Teaching* (pp. 177-183). Oxford: Oxford University Press.
- LoMonico, M. (2006). Why We Teach Literature (and How We Could Do It Better). *Minnesota English Journal*, 42, lk 15-30.
- Maley, A., & Duff, A. (2007). *Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Marchant, M., & Womack, S. (2010). Book in a Bag: Blending Social Skills and Academics. *Teaching Exceptional Children*, 42, 4, lk 6-12.
- Mayfield, M. (1991). *Thinking for yourself: developing critical thinking skills through writing*, 2nd ed. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- McCall, A.L. (2010). Teaching Powerful Social Studies Ideas Through Literature Circles. *The Social Studies*, 101, 4, lk 152-159.

McKay, S. (2000). Literature in the ESL Classroom. In C. Brumfit, & R. Carter (Eds), *Literature and Language Teaching* (pp. 191-198). Oxford: Oxford University Press.

Pöder, M., Sutrop, M., & Valk, P. (Koost). (2009). *Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik*. Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.

Põhikooli riiklik õppekava. (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>.

Reid, S. (2002). *Book Bridges for ESL Students: Using Young Adult and Children's Literature to Teach ESL*. Scarecrow Press, Inc.

Savvidou, C. (2004). An Integrated Approach to Teaching Literature in the EFL Classroom. *The Internet TESL Journal*, 10, 12. Külastatud aadressil <http://iteslj.org/Techniques/Savvidou-Literature.html>.

Youssef, L. (2010). A Matter of Relevance: Teaching Classics in the 21st Century. *College Teaching*, 58, 1, lk 28-31.

Lisa 1. Ankeet õpetajatele

Lugupeetud inglise keele õpetaja!

Olen Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna kolmanda kursuse üliõpilane Stina Pihlak. Seoses bakalaureusetöö käigus läbiviidava uurimusega pöördun Teie poole palvega täita allolev ankeet. Küsimustiku eesmärgiks on välja selgitada Teie suhtumine kirjanduse kasutamisse II kooliastmes inglise keele tundides.

Teie isikuandmeid ei avalikustata ning tulemusi kasutatakse vaid üldistatud kujul.

Loodan, et leiate aega küsimustele vastamiseks. Tänan!

Stina Pihlak

Küsimuste tekkimisel palun kontakteeruda:

stinapihlak@hotmail.ee

1. Kui kaua olete inglise keele õpetajana töötanud? (Vastus märkige ristikesega)
  - ☐ Kuni 5 aastat
  - ☐ 6 – 10 a
  - ☐ 11 – 15 a
  - ☐ 16 – 20 a
  - ☐ 21 – 25 a
  - ☐ 26 – 30 a
  - ☐ Rohkem kui 30 a
2. Kas Teie kasutate kirjanduslikke tekste inglise keele tundides? (Vastus märkige ristikesega)
  - ☐ Ei
  - ☐ Pigem ei
  - ☐ Ei oska öelda
  - ☐ Pigem jah
  - ☐ Jah
3. Kui heaks hindate oma ettevalmistust õpetamaks võõrkeeletunnis kirjandust? (Vastus märkige ristikesega)
  - ☐ Väga halvaks
  - ☐ Halvaks
  - ☐ Ei oska öelda
  - ☐ Heaks
  - ☐ Väga heaks
4. Kas Teie arvates on kirjanduslike tekstide kasutamine inglise keele tunnis vajalik? (Vastus märkige ristikesega)
  - ☐ Ei
  - ☐ Pigem ei
  - ☐ Ei oska öelda
  - ☐ Pigem ja

- ☐ Jah
5. Millistest allikatest leiata kirjanduslikke materjale? (Valige kõik sobivad vastusevariandid)
- ☐ Õpikust
  - ☐ Töövihikust
  - ☐ Ilukirjanduslikest teostest (võtate lugusid, katkendeid)
  - ☐ Luuleraamatutest
  - ☐ Internetist
  - ☐ Kolleegide soovitatud materjalid
6. Kas sobivate kirjanduslike tekstide leidmine inglise keele tunniks on Teie jaoks aeganõudev lisatöö? (Vastus märkige ristikesega)
- ☐ Ei
  - ☐ Pigem ei
  - ☐ Ei oska öelda
  - ☐ Pigem jah
  - ☐ Jah
7. Kui tihti Te kasutate kirjanduslikke materjale võõrkeeletunnis?(Valige 1 sobiv variant)
- ☐ Mitte kunagi
  - ☐ 1 kord nädalas
  - ☐ Paar korda nädalas
  - ☐ 1 kord kuus
  - ☐ 1 kord veerandi jooksul
  - ☐ Paar korda veerandis
  - ☐ 1 kord poole aasta jooksul
  - ☐ 1 kord aasta jooksul
8. Millistel eesmärkidel kasutate kirjanduslikke tekste inglise keele tunnis? (Märkige ristike sobivasse kastikesse)

	Ei	Pigem ei	Ei oska öelda	Pigem jah	Jah
Kultuuri- ja ajaloo teemade käsitlemiseks					
Väärtushinnangute ja hoiakute kujundamiseks					
Mina-pildi arendamiseks					
Teksti mõistmise ja tõlgendamisoskuse arendamiseks					
Arutlusoskuse ja analüüsivõime arendamiseks					
Õpilaste huvi äratamiseks kirjanduse vastu					

Erinevate ainete lõimimiseks					
Keeleoskuste arendamiseks					
Meelelahutuseks					
Eluliselt vajalike ja oluliste teadmiste andmiseks					
Loovuse arendamiseks					
Huvi suurendamise kirjanduse ja lugemise vastu					
Suhtlemisoskuste arendamiseks					
Tähtsamate inglise ja ameerika autorite tutvustamiseks					

9. Milliste osaoskuste õpetamiseks kasutate kirjanduslikke tekste inglise keele tunnis?
(Valige kõik sobivad vastusevariandid)

- ☐ Kõnelemise
- ☐ Kirjutamise
- ☐ Lugemise
- ☐ Kuulamise

10. Milliste oskuste õpetamiseks kasutate kirjanduslikke tekste inglise keele tunnis?
(Valige kõik sobivad vastusevariandid)

- ☐ Sõnavara rikastamiseks
- ☐ Keelestruktuuride harjutamiseks
- ☐ Suhtlemise ja väitlemisoskuse arendamiseks
- ☐ Dramatiseerimisoskuse arendamiseks

11. Millistest väärtustest kõnelemiseks sooviksite kirjanduslikke tekste kasutada? (Valige 4 Teie jaoks kõige olulisemat)

- ☐ Ausus
- ☐ Hoolivus
- ☐ Õiglus
- ☐ Inimväärikus
- ☐ Lugupidamine enda ja teiste vastu
- ☐ Austus
- ☐ Sallivus
- ☐ Vastutustundlikkus
- ☐ Muu _____

12. Milliseid kirjandusliike Te eelistate inglise keele tunnis kasutada? (Märkige sobivasse kasti ristike)

	Ei	Pigem ei	Ei oska öelda	Pigem jah	Jah
Muinasjutud					
Looduslood					
Ajaloolised jutud					
Näidendid					
Seiklusjutud					
Õudusjutud, põnevikud					
Detektiivlood					
Elulood					
Novellid					
Luule					
Legendid					
Eeposed					
Ulmekirjandus					

13. Millised õpitegevused on kirjandustekstide käsitlemisel Teie arvates õpilastele kõige meeldivamad? (Märkige sobivasse kasti ristike)

	Ei	Pigem ei	Mõnikord	Pigem jah	Jah
Diskussioonid					
Töö sõnavaraga					
Lugemine					
Jutustamine					
Loominguline kirjutamine					
Draama esitamine, rollimängud					
Luuletuste, tekstilõikude päheõppimine					

Tänan vastamise eest!

Lisa 2. Ankeet õpilastele

Hea õpilane!

Olen Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna 3. kursuse üliõpilane Stina Pihlak. Seoses bakalaureusetöö käigus läbiviidava uurimusega pöördun Sinu poole palvega täita alljärgnev ankeet. Küsimustiku eesmärgiks on saada informatsiooni Sinu huvist kirjanduse õppimise vastu inglise keele tundides. Sinu isikuandmeid ei avalikustata ning tulemusi kasutatakse üldistatud kujul.

Loodan, et leiad aega küsimustele vastamiseks. Aitäh!

Küsimuste tekkimisel palun kontakteeruda:

Stina Pihlak

stinapihlak@hotmail.ee

1. Kas Sulle meeldib raamatuid lugeda? (Vastus märgi ristikesega)
  - ☐ Ei
  - ☐ Pigem ei
  - ☐ Ei oska öelda
  - ☐ Pigem jah
  - ☐ Jah
2. Kui huvitatud Sa oled kirjanduslike palade lugemisest inglise keele tunnis? (Vastus märgi ristikesega)
  - ☐ Ei ole huvitatud
  - ☐ Pigem mittehuvitatud
  - ☐ Ei oska öelda
  - ☐ Huvitatud
  - ☐ Väga huvitatud
3. Kas Sa oled lugenud raamatuid inglise keeles? (Vastus märgi ristikesega)
  - ☐ Ei
  - ☐ Jah
4. Milliseid kirjandusliike võiks Sinu arvates õpetaja inglise keele tunnis kasutada? (Märgi ristike sobivasse kastikesse)

	Ei	Pigem ei	Ei oska öelda	Pigem jah	Jah
Muinasjutud					
Looduslood					
Ajaloolised jutud					
Näidendid					
Seiklusjutud					
Õudusjutud, põnevikud					
Detektiivlood					
Elulood					
Novellid					
Luule					

Legendid					
Eeposed					
Ulmekirjandus					

5. Millised õpitegevused Sulle meeldivad? (Märgi ristike sobivasse kastikesse)

	Ei	Pigem ei	Ei oska öelda	Pigem jah	Jah
Diskussioonid					
Töö sõnavaraga					
Lugemine					
Jutustamine					
Loominguline kirjutamine					
Draama esitamine, rollimängud					
Luuletuste, tekstilõikude päheõppimine					

Aitäh vastamast!

